

Екопътеката „Трите смолянски езера” – ресурс за планински туризъм

Тодор Тодоров

Евгени Гавраилов

The effective action to prevention and liquidation of possibly oil spills are analyzed at the prognostic hypothesis for future realization of large-scale power dev transport-technological, structural engineering projects by the transport end production of oil and natural gas in Bulgarian shelf zone of Black sea.

Key words: Marine environment protection, monitoring, prevention, action, average oil spills.

ВЪВЕДЕНИЕ

В последните години настъпва прелом в мисленето на хората и все по-голяма част от тях избягват масовия туризъм, като се насочват по-често от преди към селските райони с красива природа, търсейки спокойствие и уют. Според проучване, проведено от WTO³ до 2025 г. около 140 милиона души ще посетят селски райони със запазена природа с цел туризъм.

Необходимостта от форми на алтернативен туризъм е предопределена от множество фактори, свързани със свободното време, желанието на човека за активен отдих, загриженост за околната среда и биоразнообразието, естественото любопитство към опознаване на различни култури и обичаи, развитие на регионалната икономика, възраждане на селските райони и създаване на нови работни места за местните общности и т.н.

Видовете туризъм се определят според средствата на придвижване, мястото и сезона.

Според средствата за придвижване туризмът се подразделя на пешеходен, ски, воден, коло, конен, авто и други видове туризъм. Според мястото – на равнинен, морски, планински и пещерен, а според сезона – на зимен и летен.

Голяма популярност у нас, а и в чужбина в последно време придобиват културният, историческият и екотуризмът.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Общата дехуманизация на съзнанието е свързано с хищническото потребление на природните ресурси, обхваща в настоящото време много сфери от човешката дейност. Тя неизбежно води до унищожаване на многообразните биологически форми и оскъдната природа, която се явява източник на интелектуално и нравствено развитие и материално благополучие.

Проблемът за съхранението и възстановяването на богатствата от флора, фауна и уникален ландшафт се явява крайно актуален за Родопите и за Смолянския регион. В Родопите взаимодействието между хора и природа от векове е оформило уникален ландшафт, отличаващ се с важни биологични, културни и материални ценности. За опазването на тези ценности е необходимо възстановяването и консервацията на природата и околната среда.

Неправилното управление на горите и водите фрагментират върху природните хабитати⁴, влошава качеството на природата и намалява другите ресурси, които могат да се използват за екотуризм. Защитените територии в този най-богат по отношение на биологичното разнообразие район са малко изолирани и неадекватно управлявани.

Още през първата половина на XIX в. географите обръщат внимание на изменения на ландшафта, произлизащи от големия наплив на туристи.

³ Световна туристическа организация.

⁴ Местообитание или хабитат (от латински „in inhabitas”) е естествената околна среда, в която индивидите от един конкретен вид или популация живеят.

Нарастването на туристическата миграция, разрастващата се туристическа инфраструктура (създават заплахата за природната среда), урбанизацията, развитието на промишлеността и транспорта, създават заплахата за околната среда. Започва да се говори за разрушителното въздействие на туризма върху природата. Днес масовият наплив на туристи от много краища на света, застрояването и хищническото използване на природните ресурси, грози този приказно красив кът от нашата страна да се превърне в „задънен двор в края на града“.

В наши и чужди източници се дават различни определения за екологичния туризъм: „зелен туризъм“, „нетехнизиран туризъм“, „доближаване до природата“, „адаптиран туризъм“ и „алтернативен туризъм“.

Според IUCN⁵ *екотуризм* е „Пътуване или посещение, отговорно към околната среда, до сравнително непокътнати природни територии с цел удоволствие и възприемане на природата и всички съпътстващи я културни забележителности – както минали, така и настоящи, което подкрепя опознаването на природата, при което посетителите оказват ниска степен на въздействие и което осигурява активно и рентабилно социално-икономическо развитие на местното население“.

Сега, това понятие се определя от главната цел на екологичния туризъм – приобщаване към природата, запознаване с главните ѝ страни и опазването ѝ.

Главното в това направление на туризма е да спазваме принципа *„не навреждай!“*, следващите поколения трябва да видят света такъв какъвто ние го виждаме и живеем в него.

Екологичният туризъм може да го определим като туризъм, преди всичко предполагащ пребиваването на човека в условията на *„откритата“* природа, неговото непосредствено взаимодействие с живописни, екзотични, неповторими явления на природата и обекти, удовлетворяващи познавателните, научните, краеведческите потребности и функционалното натоварване на човека.

Принципното отличие на екологичния туризъм от другите видове е определената регламентация в поведението на туриста в природата, опазването на природните ландшафти от изменения и загрозяване, предотвратяване изчерпването на природните ресурси, които представляват ценности, подпомагащи развитието на туризма като индустрия.

Екологичният туризъм с пълно право може да се каже, че е форма за устойчиво развитие на туризма. Той е екологически безопасен способ за използване на природните и културни ресурси.

В екологическата оценка за различните видове стопански дейности в световен мащаб е отбелязано, че развитието на екологичния туризъм може да съчетае съхранението на природните и културни постижения, получавайки икономическа изгода и пълноценен отдих. Възстановителният туризъм (ре-креационен), за който са необходими големи хотелски комплекси, разнообразни спортни съоръжения, могат да нанесат огромна вреда на екосистемите. На туризма се разчита да задоволи научните и познавателни интереси на любители орнитолози, биолози, природолюбители, археолози, туристи и други.

Сега много туристи предпочитат екологичния туризъм в Смолянския регион и Родопите като цяло, за което свидетелства популяризирането на пешеходните екомаршрути, екскурзионното летуване и увеличаване посещението на привлекателните в природно и културно отношение места. Важна основа за екотуризма е качеството на заобикалящата ни околна среда. Обекти на екотуризм се явяват природни територии, исторически паметници на които този район е богат.

Тази мисия на екотуризма в Смолянския регион се реализира в няколко направления.

Познавателно направление – запознава туристите с най-интересните природни

⁵ Световен съюз за опазване на природата.

територии, флора и фауна, ландшафти, хармонично вписани в околната местност на паметници на материалната култура и история. Главен начин за запознаване на туристите със заобикалящата ни среда се явяват учебните екомаршрути. Те са специализирани маршрути за обучение сред природата. Само в рамките на това направление е възможно разработването на разнообразни по сложност и тематика туристически екомаршрути, разчитащи на различните възрасти и образователни нива на туристите.

Научно направление. Това е особена форма на екотуризъм, свързана с получаването на необходимата делова и научна информация, например: за редките представители на флората и фауната записани в Червената книга, за природни явления, историческите паметници и т.н. Към това направление може да се отнесе и "конгресният" туризъм-своеобразно "природно" допълнение па международните съвещания, семинари и конгреси, съпроводени с излизане сред природата.

Спортно направление. Формите като занятие в планинския туризъм – воден, спалом, походи, по реки и язовири, ориентирание (спортно), проникване в пещери и пропасти, изкачване на върхове и скали и т.н., в съчетание със запознаване с планините, водните и горски области, с елементите на пещерната среда, с флората и фауната на дадена местност.

Необходимо е да се отбележи, че за развитието на екологическия туризъм са необходими значителни и разнообразни ресурси, които ще са обект на друго изследване.

Основен елемент в екологическия туризъм са екопътеките. Екопътеките се превръщат в екзотика не само за чужденците, посетили страната ни, но и за родните любители на природата .

Не всяка горска или полска пътека може да бъде наречена екопътека. Става въпрос за специални туристически пътеки, които се изминават пеш и включват атрактивни природни дадености. Изграждането на дървени мостове и стълби осигуряват достъп до недостъпни падини, върхове, пещери, ждрела карстови извори, водопади и др. Освен тези елементи в екопътеката добре присъства биотичния компонент. Понятието "еко" означава акцентуване върху живот, върху съществуване на организми. При екотуризма, респективно при екопътеката има територии със значително биоразнообразие и биогенетичен потенциал и присъствие на организмовия свят като цяло.

От петте природни компонента – скала, вода, въздух, организми, почви от значение в случая е преди всичко триадата – скала, вода, организми (най-вече дървено храстова растителност), разглеждани в условията на определен атрактивен релеф и приемлив от гледна точка на човека климат. Именно тези три компонента и техните териториални съчетания са носителите на потенциала на природна атрактивност (привлекателност).

При подбора на местата за създаване на екопътеки е необходимо спазването на следните критерии и изисквания:

- Висока степен на съхраненост на първично атрактивни природни структури – дива, дивна и жива природа;
 - Висока степен на био- и особено на фиторазнообразие и като цяло природно разнообразие;
 - Бърза и контрастна смяна на различни природни териториални комплекси – екосистеми, ландшафти, за кратко време и по-къси разстояния – твърде различни природни картини;
 - Добро съчетание на елементи на атрактивни скали, вода и растителност.
- Дори и отделните елементи като водопади, дървесно-храстова растителност и скални форми поотделно да не са с много висока степен на привлекателност, то съчетаването между тях в това отношение е вече ново качество и в този смисъл ново и по-високо измерение на привлекателността като цяло;

- Пренебрежими, сведени до приемлив минимум нарушения (в резултат на проектирането и изграждането в естествените структури). По този въпрос екопътеките не са в разрез с принципите за опазване на природната среда.

- Лесно отстраними и лесно възстановими антропогенни нарушения;;
- Ниска пропускателна способност на маршрута. По-малко човешко въздействие и не само заради него, съзнателно се избират места с частични естествени препятствия (преодолими);

- Наличие на подходящи места за почивка и краткотраен отдих в т.ч. за обедна почивка. Избират се места с добра обзорност, с естествени водоизточници;

- Осигуряване на достъпност за всеки физически и психически здрав човек;
- Набелязване и реализиране на различни противоерозийни и като цяло природозащитни дейности;

- По възможност кръгов характер на маршрута. Горна граница във времето – до 1 ден (максимум 9-10 часа за летен ден);

- Поливариантност на екопътеките – по-къси и по-кратки, както и по-дълги варианти;

- При прокаране на пътеките особено в трудно достъпни места, максимално използване на участъци със здрави скали с оглед ограничаване по косвен път на почвената ерозия.

Удачно е като елементи на екопътеките да бъдат използвани и съществуващи (подходящи от гледна точка на вписването в ландшафта) антропогенни елементи – чешми, кладенци, манастири, параклиси, калета и др. дори и малки селища с архитектурен облик.

Също така е необходимост по възможност да се използват съществуващи пътеки, както и пълното съблюдаване на статута на защитените природни обекти (според закона), природни забележителности, защитени местности и др.

Същността на екопътеките предлага и даване статут на защитени на други природни дадености, елементи на екопътеката.

Изграждането на екопътеките по същество се свързва с осигуряване на пълна информационно осигуряване не само за елементите на неживата природа, но и за биоразнообразието.

Може със сигурност да се твърди, че екопътеките са най-добрата илюстрация на екотуризма. Те са уникален тест за физическа кондиция, психическа устойчивост и емоционален заряд и имат природозащитен, образователен, възпитателен, стопански и здравно медицински ефект.

Една такава екопътека, отговаряща на всички критерии, отнасящи се до подбор на местата и до самото ѝ изграждане е екопътеката „Трите смолянски езера“.

На около десетина километра в северозападна посока от гр. Смолян се намират бисерните очи на Родопите – Смолянските езера. Те са разположени в Букова планина, която е част от Перелишки дял. Планината граничи с такива природни прелести като Крива река и прохода Превала на запад, на север с изворната част на реките Чепеларска и Широколъшка, на изток с прохода Рожен и Бяла река, а на юг с Черна река.

В района на местността Смолянски езера, по цялото блоково свлачище са разположени каскадно Изомрудените очи на планината. Езерата са били над двадесет, но сега са останали само осем, почти в естествения си вид. Останалите са или затлачени, заблатени или безвъзвратно загубени вследствие намесата на човека. Те са обявени за природна забележителност⁶ с цел да се запази самотнитата им красота.

Смолянските езера са разположени амфитеатрално като над тях извива скален

⁶ Постановление на Министерски съвет № 374 от 05.05.1982 г.

венец придаващ им неповторимост и митичност.

Екопътеката „Трите смолянски езера“ е най-новата екопътека в Смолянски регион. Тя е специално устроен пешеходен, кръгов маршрут, с оптимално съчетание от гледна точка на природната атрактивност на трите компонента: скала, вода и биоразнообразие.

Екопътеката обхваща Тревистото, Бистрото и Мътното езеро и местата между тях свързани в кръг. Маркировката ѝ е в зелен цвят, лентова и подсилена с табели и сътрелки. Общата ѝ дължина е 1550 m.

Изходен пункт на екопътеката е хижа „Смолянски езера“ която е разположена на терасовидна поляна в местността Лъга. От гр. Смолян до хижата се стига по асфалтов път с трилентова маркировка, като основния цвят е синият.

На територията на старото селище „Езерово“ се намира езерото „Милушевия гьол“. От селището са останали само руини и кълдаръмни улички. Тук в местността „Могилата“ се разкрива стара църква, къщи, фрагменти от керамика и др. забележителности.

Движейки се по асфалтовия път се стига до разклона Смолян – Пловдив – Девин. Продължавайки в посока Девин се минава покрай следващото езеро „Салаша“. Оттук в северна посока по камениста пътека, лъкатушеща покрай малка рекичка и през смърчова гора се стига до хижата. Тя се намира на 1526 m надморска височина.

От хижа „Смоленски езера“ по главния път се стига до първото езеро – „Тревистото“ и параклиса Свети Дух. Това езеро е най-голямото по размери от трите езера. В него се наблюдава активен процес на обрастване с водна растителност и заличаване на водното огледало. През 2007 г. е проведена експедиция за почистване на част от езерото.

В югозападна посока през открита местност от ливади, ниви и водоеми, покрай брега на езерото се стига до чешма, на която водата излиза от камъка. На изток през малка смърчова гора, покрай заграден мравуняк и обособено място за отдих се стига до 6 m речен ръкав свързващ езерата „Тревистото“ и „Бистрото“.

Бистрото езеро, заобиколено от вековни смърчове от север и изток и големи като острови камъни от юг и запад, е едно от най-красивите езера. Най-голямата му дълбочина е 1,5 m, а дъното му се вижда през кристално чистите му води.

От Бистрото езеро последователно преминавайки през смърчова гора, широко дере и открита тераса се стига на обособено място за почивка, наблюдение на езерото и околността. След „Т“ образно кръстовище по стръмна пътека с изградени стъпала и парапети, покрай пресъхващо през лятото малко езеро и мост се стига до следващата изградена за почивка и наблюдение площадка. В непосредствена близост се намира „Трона на Евредика“⁷. Оттук може да се види и третото езеро.

„Мътното езеро“ е най-високо разположеното и най-дълбоко езеро. Името му идва от тъмния и мътен цвят на водата, който се дължи на заобикалящата го гъста иглолистна гора. Растенията във водите му допълват това впечатление. То е наричано още „Вълшебното“, „Дълбокото“, „Скритото“.

След езерото в западна посока се стига до дървото чудо – смърчово дърво под формата на лира – „Лирата на Орфей“.

Слизайки по надолнище в южна посока се стига до хижа „Смолянски езера“, която е и края на екопътеката „Трите смолянски езера“.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Екологичният туризъм спомага за устойчивото развитие и подпомага местната икономика на съответната дестинация. Развитието на екологичен туризъм е голяма отговорност, както за туристическите фирми, така и за самите туристи. Необходима

⁷ Вековен смърч във формата на трон.

е висока степен на екологично самосъзнание у всеки от участващите страни. Екотуризмът допринася и за екологичното възпитание, което трябва да започва от най-ранна детска възраст и да ни дава правилната насока за поведение към околната среда. Екотуризмът е пример за толерантно отношение към природата, културно-историческото наследство, традициите и бита на местните общности. Опазването на всичко това е отговорност на нас хората, което за съжаление често забравяме.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Гигов, Н., А. Печелков, В. Искилиева. Смолян, ОФ, С., 1972.
- [2] Дмитриевский, Ю. Д. Туристические районы мира. М., 2000.
- [3] Страшимиров, К. и колектив. Родопите – пътеводител, изд. МФ, С., 1982.
- [4] Тарасенок, А. Виды экологического туризма. Сп. Туризм и отдых, М., 2000, кн. 2.
- [5] Тодоров, Т. Родопите – културен и екотуризм. Издателство ЗЕА, Смолян, 2005.
- [6] Тодоров, Т. Основи на планинарството – част II. Издателство ЗЕА, Смолян, 2005.

За контакти:

Д-р Тодор Стоянов Тодоров, катедра „Физическо възпитание и спорт“, Филиал на Пловдивски университет „П. Хилендарски“ – Смолян, e-mail: t.todorovvv@abv.bg;

Доц. д-р инж. Евгени Младенов Гавраилов, Катедра “Сигурност и безопасност”, Юридически факултет, Варненски свободен университет “Черноризец Храбър”, тел.: 052-359 559, e-mail: egavrailov@abv.bg

Докладът е рецензиран.